

İNTİHAR DAVRANIŞI VE KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI

Refia PALABIYIKOĞLU*

Özet: Bu makalede intihar davranışı ve medya ilişkisi gözden geçirilmiştir. İntihar haberlerinin basın yayın organlarında taklit, özendirme etkisi nedeniyle yasaklanmasından başlayarak, intiharı önlemede medyadan yararlanmaya doğru bir değişim üzerinde durulmuştur. İntihar haberlerinin intihar oranlarını artırdığı görüşünden hareket ederek alanda bir çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar sonuçlarına göre 3 grupta toplanmış ve kısaca verilmiştir. İntiharı önlemede taklit etkisini azaltmak amacıyla ruh sağlığı profesyonelleri tarafından hazırlanan ve basına sunulan yol gösterici kurallar ve kriterlerden söz edilmiştir.

Summary: In this article the issue of suicide and the media were briefly reviewed. Suicide stories, which were censored in the past in media presentations because of encouraging people to imitate this behavior has changed towards the active and educative role of media in suicide prevention programmes. Several studies have been undertaken to discover whether the appearance of suicide related stories in the media have in anyway increased the overall number of suicides. All of these studies were divided in 3 groups and discussed. A set of criteria or

guidelines formulated by mental health professionals to reduce the imitation effect of suicide related news in the media were presented.

İntihar olgusu ile medya ilişkisi gerek intiharin dinamiklerini anlamada gerekse önlemede önemli bir yere sahiptir. İntihar davranışına basın yayın organlarının etkisi uzun yıllar sorgulanmış ve çok sayıda araştırmanın konusu olmuştur. Kitle iletişim araçlarında intihar haberlerinin belli bir tarzda, dramatize edilerek verilmesi intihar davranışında tetiği çeken faktör olabilir, uyarıcı niteliği taşıyabilir. İntiharla ilgili bir öykü, televizyonda bir drama, bir video filminin gösterilmesi hatta basında tartışılması öğretici, özendirici olur ve taklit edilir görüşü uzun zaman literatürde etkisini sürdürmüştür. Eğer gerçekten böyle ise bunun çözümü iletişim araçlarında intihar olgusuna ilişkin haberlerin yer almamasıdır. Öte yandan toplumun eğitimine katkıda bulunan önleme programlarında basın-yayın organlarından sıklıkla yararlanılabilmektedir.

İntihar olgusu ile medya ilişkisine tarihsel bir gelişim içinde bakacak olursak, gerek toplumsal kuruluşların gerekse bilim adamlarının farklı yaklaşımları ve çözümleri görülmektedir. Günümüze kadar basın yayın organlarında intihar haberlerinin verilmesinin yasaklanması,

* Doç. Dr. (Psk.) A.Ü. Tıp Fakültesi Psikiyatri A.B.D.

engellenmesinden başlayarak, intihar önleme programlarında medyadan yararlanmaya doğru bir gelişim ve değişim süreci gözlenmektedir.

1841'de Farr, intihar ve öldürme olaylarının taklit suretiyle gerçekleştiğini, intihar haberlerinin ayrıntılı sunulmasının toplumdaki olumsuz sonuçlarını vurgulamıştır. Ona göre tek bir paragraf 20 kişiyi intihara sürükleyebilir. Haberin bir özelliği kişinin bu davranışı hayal etmesini sağlayabilir, bir eğilimi oluşturabilir ve karamsar bir duygu durumunda akt'ın tekrarlanması dayanılmaz olabilir. Farr intihar haberlerinin yazılı basında yayınlanmasına ilk karşı çıkanlardan biri olmuştur (Barroclough 1977) 1895'de American Journal of Insanity'nin editörü, intihar oranlarının hızla yükselmesinden duyduğu endişeyi dile getirerek benzer bir yaklaşımı önermiştir (Motto 1967).

İzleyen yıllarda gerek basının kendi içinde bu konuda anlaşmazlıklar gerekse bazı dernek ve kuruluşların basına karşı eleştirel ve engelleyici eylemleri başlamıştır. Bunlara kısaca değinecek olursak 1894'de New York Times'in New York World gazetesinde yayınlanan makalenin intihar oranlarını artıracak gerekçesiyle suçlaması görülmektedir. 1900'lü yılların başlarında görüş ayrılıkları en üst düzeye ulaşmıştır. 1910'da artan intihar oranları ve bunların gazetelerde sunulduğu, Amerikan Tıp Akademisini harekete geçirmiş ve yıllık toplantılarında konuyu tartışmışlardır. Aynı yıl eczacılar birliği de basını ilaç isimleri ve dozlarını verdiği için protesto etmiştir. Bir araştırmacı ise bu yıllarda yaptığı anketin sonucunda özendirme ve taklit etmenin önemi üzerinde bu kadar duran birçok profesyonelin herhangi bir çalışma yapmadığını saptamıştır (Motto 1967, Barroclough 1977).

1930 ve 40'lı yıllarda İngiltere'de intihar oranlarındaki artıştan tekrarlayan intihar haberleri sorumlu tutulmuştur. Hekimler Birliği intiharla ilgili adli tıp soruşturma raporlarının yayınlanmasını

engellemek istemiştir. Gerek Amerika'da gerekse İngiltere'de zaman aralığıyla taklit ve model almayı önlemek amacıyla gazetelerde intihara ilişkin haberlerin yasaklanması önerilmiştir.

1963 yılında intihar haberlerinin yasaklanması yerine kısa bir ölüm haberinin verilmesinin toplum üzerinde olumsuz etkisinin daha az olacağı belirtilmiştir. Ayrıca haberin daha az duygusalılık içeren tarzda verilmesi önerileri getirilmiştir. Bu da konuya daha olumlu bir yaklaşımı sergilemektedir. (Barroclough 1977).

1960'lı ve 70'li yıllarda alanda sistematik çalışmalar görülmekte ve 80'li yıllarda intihar olgusuna kitle iletişim araçlarının etkisini ele alan çalışmaların arttığını görüyoruz. 1986'da New England Journal of Medicine de kitle iletişim araçlarının taklit davranışına etkisi adlı iki makalede intiharı önlemede basın yayın organlarının etkisi ve rolü tartışılmıştır (Berman 1987). 1987 yılında San Francisco'da Uluslararası İntiharı Önleme Derneği'nin Kongresi'nde alanda çalışanlar, klinisyenler, araştırmacılar ve bir basın temsilcisinin biraraya geldiği bir panel düzenlenmiştir. Panelin amacı basın mensupları ile alanda çalışanların işbirliğini pekiştirmek ve iletişim kanallarının açılmasını sağlamaktır (Bagdikion ve ark. 1987).

Ülkemizde de 1931 tarihli matbuat kanununda intihar haberlerinin basında yer alması yasaklanmıştır. Basılabilmesi için en büyük zabıta memurundan izin alınması koşulu aranmıştır. İzin alınması halinde bile resimsiz olması hükmü getirilmiştir. Bu madde 1950 yılında 5680 sayılı basın kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır. (Resmî Gazete 1950). 1985'de Anadolu Üniversitesi'nde ve bölgenin en eski gazetesinin işbirliği ile gerçekleştirilen bir sempozyumda intihar olgusu çeşitli yönleri ile ele alınmıştır. Ruh hastalıkları uzmanları, adli tıp uzmanları, psikologlar, sosyologlar, eğitimciler, gazeteciler konuyu

genişliğine tartışmışlardır. Bu, konunun çağdaş düzeyde tartışılmasını simgeleyen önemli bir başlangıç olmuştur. Sayıl ve ark. (1989) tarafından gazetelerde intihar haberlerinin nasıl yansıtıldığını araştıran çalışma ise alanda bir boşluğu dolduracak bir niteliğe sahiptir.

Son yıllarda özellikle 1993 ve 1994'ün ilk aylarında basın yayın organlarında saldırganlık suçlamalar ile cinayet ve intiharları flaş haber yapan yaklaşımlar sergilenmektedir. Bu tür haberlerin artması sonucu basın mensuplarının bazıları kendi iç denetimlerini sağlamak amacıyla bir uzlaşma yapmış ve bir bildirge yayınlamışlardır (15 Şubat 1994 Hürriyet). Ancak bu uzlaşma koşullarına özen gösterildiğini söylemek güçtür.

Öte yandan 1994'ün ilk aylarında artan şiddet haberlerinin sonucunda Kerimoğlu (1994) ve Sayıl'ın (1994) bu tür haberlerin toplumun ruh sağlığını bozucu etkilerini ele alan iki yazısı yayınlamıştır. Her iki yazının da içeriğinde ruh sağlığımızı bozmaya yönelik şiddet ve intihar konulu yayınların azaltılması ve gerekli olan düzenlemelerin yapılması önerileri getirilmiştir. Toplumı yönlendiren büyük bir güç olarak basın yayın organlarına düşen sorumluluk vurgulanmıştır (Kerimoğlu 1994, Sayıl 1994).

Medyada intihar haberlerinin verilmiş tarzı öğretici, özendirici ve yol gösterici olabilir. Kişiler haberde sunulan özelliklerden etkilenmek suretiyle bu davranışı taklit edebilir. Literatürde taklit ve model almaya örnek olabilecek 3 tür intihar olgusu ayırılmıştır (Wasserman 1984).

1- Alturistik: Sembolik ya da bir grup aktivitesinden kaynaklanan intiharlar.

2- Meşhur bir kişinin model alınması sonucu görülen intiharlar.

3- İntihar eden kişiyle özdeşleşme sonucu görülenler. İntihar eden kişiyle ortak özelliklerinin olması, belli bir sosyal role sahip olunması kişiyi

intihara itmektedir.

Kitle iletişim araçlarının toplum üzerindeki güçlü taklit davranışını provoke edebileceği için ulusal intihar oranları bundan etkilenecektir görüşü sıklıkla tartışılan bir konu olmuştur. Bu tartışma konusu birçok çalışmanın temel sorusunu oluşturmuş ve kuramsal bir çerçeve çizilmeye çalışılmıştır.

Durkheim'e göre intihar oranları taklit davranışı ile açıklanamaz. Bu konuda yazılı basın engellemek önlemede geçerli bir yol değildir. Durkheim'in bazı kişilerin telkine açık olduğunu ancak bunun ulusal intihar istatistiklerini değiştirmeyeceğini vurgulamıştır. Uzun yıllar literatürde etkisini sürdüren Durkheim psikolojik faktörleri gözardı etmiş ve sosyolojik değişkenlerin yordayıcı gücüne ağırlık vermiştir (Barraclough 1977, Wasserman 1984).

Durkheim'in karşıtı bir görüşü savunan Philips ve grubu ise ısrarla intihar olgularında taklit, model alma ve telkinin sosyolojik kuramlarda yer almasının önemini vurgulamıştır. Philips, Goethe'nin kitabının kahramanı olan Werther'den esinlenerek Werther etkisi adı altında intihar oranlarında taklit, bulaşma, yayılmanın önemli etkileri üzerinde durmuş, çalışmalarını bu yönde sürdürmüştür (Philips 1974).

Durkheim ve Philips'in yaklaşımları uzun yıllar literatürü etkisi altına almıştır. Philips'in çalışmalarının replikasyonları, Werther etkisinin test edilmesi araştırmacıların ilgi odağı olmuştur. Alanda yapılan çalışmaları 3 grupta toplamak ve özetlemek mümkündür.

1- Birinci grup çalışmalar tekrarlayıcı bulgularıyla kitle iletişim araçlarının intihar oranları üzerinde oldukça etkili olduğunu saptamışlardır. Bu grupta Philips ve arkadaşlarının yer aldığı görüyoruz.

II- İkinci grup çalışmalar ise basın yayın organlarında intihar olgusunun yer alması ile intihar oranları arasında hiçbir ilişki saptayamamıştır.

III- Üçüncü grup çalışmalar medya intihar ilişkisine kısmi destek sağlayan bulgular elde etmişlerdir (Biblarz 1987, 1991).

Philips (1974) bir çalışmada toplumda iyi tanınan meşhur kimselerin intiharlarının gazetelerin ilk sayfalarında yer almasının ardından intihar oranlarında artış saptamıştır. Benzer biçimde gizli intihar olarak gördüğü trafik kazaları ve uçak kazalarında da bir artış olduğunu bulmuştur (Philips 1979). Philips, araştırmalarının bulgularından yola çıkarak kitle iletişim araçlarından gerçek ya da kurgusal bir intihar öyküsünün verilmesi hatta genel bilgiler verilmesinin bile intihar oranlarında bir artışa neden olduğu sonucuna varmıştır. Araştırmacıya göre verilen haberin- kişi ve özelliklerine ilişkin ayrıntıya girmesi, belli bir zaman biriminde tekrarlı haber niteliği taşıması intihar oranlarında daha büyük bir artışa yol açacaktır (Philips 1974, 1987). Philips'in yazılarındaki teorik yaklaşımlarından esinlenerek taklit etme ve intihar ilişkisi aşağıdaki şekilde yapılandırılabilir.

I- Taklit Edenin Özellikleri:

- Toplumdan soyutlanmış
- Düşük öz güven, kendilik saygısı olan
- Geçmişte başarısızlık öyküsü olanlar

Bir grubun üyesi olmayan, izole kişiler ve gençler, intihar edene benzer özelliklere sahip kişiler (yaş, cinsiyet, sosyal statü) etki altında kalmaya daha açıktırlar ve taklit etmeye eğilimlidirler. Philips'e göre yayınlanan öyküler bazı insanları diğerlerinden daha fazla etkilemektedir. Bazı kişilerde de intihar öyküleriyle sık karşılaşma sonucu duyarsızlık ve kayıtsızlık geliştirebilir.

II- Model alınan kişiye ait özellikler: Tanınmış ve meşhur kişiler daha sık taklit edilmektedir (Biblarz 1987).

III- Taklit Edilen Öğrenilen Nedir?

Model alınan kişilerden hangi sorunlar üzerinde odaklanılacağı, hangi grupla özdeşim yapılacağı, soruna uygun olan çözüm yolu ve tepki öğrenilir. Philips'in görüşleri doğrultusunda intihar davranışının taklit edilmesi açık ya da trafik kazalarında olduğu gibi üstü örtük olabilir. Philips bu konuda da bir ayırma gitmiş, homisiti izleyen intihar ile sadece intihar haberlerinin farklı trafik kazalarında tetiği çeken faktör olduğuna değinmiştir. İlk haber türü yolcularla birlikte, yolcularında ölümüne yol açan kazalara neden olmaktadır (Philips 1979, 1987).

IV- Taklit Süreci: Bu bir dereceye kadar bulaşmanın biyolojik sürecine ve kısa inkübasyon döneminin varlığına benzer.

V. Taklit Etmenin Koşulları: Gazeteler televizyona göre daha etkilidir. Bu tür haberlerin yayınlanması kontrol edildiğinde ve engellendiğinde intihar oranı azalır. Davranışlar ödüllendirildiğinde, heyecan verici olduğunda ve kabul gördüğünde taklit edilir (Biblarz 1987, Lester 1971).

Philips'i izleyen çeşitli araştırmacılar küçük gruplarla yürüttükleri çalışmalarda intihar olgusunda taklit, bulaşma etkisini gösteren bulgular elde etmişlerdir. Geniş coğrafik alanlardan seçilen örneklemelerden de Philips'in teorisini destekleyen bulgular saptanmıştır (Biblarz 1987).

Schmdtke (1987) Almanya'da 19 yaşında bir öğrencinin trenin önüne atlamasını gösteren bir dizinin 1.5 yıl sonra tekrar gösterilmesinin ardından intihar oranlarını araştırmıştır. Kontrol yıllarına göre dizinin gösterilmesinden 2 hafta sonra 15-29 yaş grubunda intihar oranlarında bir artış görülmüştür.

İkinci kez yayınlanmasında etkinin birinciye göre daha az olmasına karşılık yine de intihar oranları anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Taklit hipotezine metodolojik sorunlar nedeniyle karşı çıkılmasına rağmen kurgusal intiharların gerçek kadar etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Japonya'da da genç bir şarkıcının yüksek bir binadan atlayarak intiharının ardından ergen ve genç yetişkinlerin intihar oranlarında ürkütücü bir artış olmuştur (Tatai 1987). Ülkemizde de gösterilen bir dizinin ardından modelin davranışı doğrultusunda yüksekten atlayarak intihar girişiminde bulunma eğilimi gazetelerde sık sık yer almıştır.

Philips intihar oranlarının artışında taklit, bulaşma ve özendirme inancı ancak ne sistematik analiz ne de teorisini sistematik tarzda sunmadığı için eleştirilere hedef olmuştur. Philips'in teorisi intiharda bulaşma etkisinin bazı yönlerini açıklamakla birlikte eksik bıraktığı birçok yönü de olmuştur. Lester (1971) intihar epidemisinin popüler bir kavram oluşuna ve intihar davranışında taklit modelin önemine değinmiştir. Yazara göre intiharlar toplu halde yapılabilir, yöntemler birbirine benzeyebilir ancak taklit etme grupları için analiz edildiğinde bulaşma intihar girişimleri için geçerlidir.

Ayrıca medyada verilen haberler ile intihar ilişkisini ele alan çalışmalarda tutarsız bulguların varlığı da yazarın intihar olgusunun taklit dışında başka süreçlerle açıklanması gerektiği görüşüne itmiştir.

Biblarz ise Philips'in teorisini sosyal, duygusal ve bilişsel faktörleri gözardı ettiği gerekçesiyle eleştirmiştir. Ayrıca model alınan kişinin davranışının sonuçları etkilenmede bir boyut olarak gözardı edilmemelidir. Model alınan kişinin intihar haberi acıyı dindirme, ilgi, dikkat çekme, diğerlerinde suçluluk ve acı oluşturma temalarına sahipse intihar potansiyeli olan kişinin bu

gereksinimlerinin varlığı etkilenme olasılığını artıracaktır. İntihar oranlarına medyanın etkisinin ele alındığı ikinci ve üçüncü grup araştırmalarda bu etkinin varlığını kısmen destekleyen bulguların (Litman 1981, Motto 1967, Wasserman 1984, Blumenthal 1973, Barroclough 1977, Biblarz 1991, Stack 1993) yanısıra böyle bir ilişki saptayamayan çalışmalar da vardır (Berman 1987, Platt 1987). Ancak çalışmaların sonuçlarının tutarlı olmadığı ve araştırmacının sorusuna, yöntemine ve coğrafik alana göre değişiklikler gösterdiği bildirilmektedir.

Motto (1967) intihar olgusunda taklit etme etkisinin en aza indirgenmesi beklenen dönem olarak gazete grevi sırasında Amerika Birleşik Devletlerinin 7 büyük şehrinde bir çalışma yapmıştır. Araştırmacının beklentisinin aksine intihar oranlarında bir düşme gözlenmemiştir. Ancak Detroit'de artan intihar girişimlerinde bir düşüş kaydedilmiştir. 1970 yılında Detroit'de yürütülen ikinci çalışmada bu düşüşün sadece 35 yaş ve altındaki kadınlarda olduğu saptanmıştır. Motto ilk çalışmasının bulguları doğrultusunda basında intiharla ilgili haberlerin intihara yatkın kişilerde uyarıcı olamayacağı yorumunu getirmiştir. Yine ABD'de kısmi gazete grevi sırasında yürütülen bir başka çalışmada Motto'nun çalışması ile paralel sonuçlar elde edilmiştir (Blumenthal 1973). Bir başka araştırmacı yerel gazetelerde intiharla ölüme ilişkin, adli tıp soruşturma raporlarının sonuçları ile 45 yaş ve üstündeki erkeklerin intihar oranları arasında bir ilişki bulmuştur fakat diğer yaş grupları için böyle bir ilişki saptayamamıştır (Barroclough 1977). Wasserman (1984) yüksek trajik bir gazetenin ön sayfalarında verilen intihar öyküleriyle ulusal intihar oranları arasında bir ilişki bulamamıştır. Bununla birlikte meşhur kimselerin intiharlarına gazetelerde verilen önemle birlikte onu izleyen intiharlarda bir artış saptamıştır. Marilyn Monroe'nun intiharını izleyen günlerde gazetelerde sık sık hayat öyküsü, özelliklerine ilişkin haberler verilmiştir. Kısa sürede Los Angeles'ta erkeklerin intihar davranışlarında bir artış olmuş ve bu durum

ölüme tepki olarak açıklanmıştır. Bir yıl sonra ise kadınların intihar davranışlarında bir artış gözlenmiş ve bu özdeşleşme olarak açıklanmıştır. Wasserman'a göre bu bölgesel artışların intihar oranlarını değiştirmemesi Durkheim'in yaklaşımını destekler niteliktedir. Alanda yapılan birçok çalışma metodolojik sorunlar taşıdığı gerekçesiyle eleştirilmiştir. Metodoloji tartışmalarının yanısıra araştırmalarla ilişki saptanmış olsun ya da olmasın intihar davranışının karmaşıklığı nedeniyle toplumsal olguların, psikolojik faktörlerin ve ruhsal bozuklukların gözardı edilmemesi konusunda uyarıda bulunmaktadır. Ulusal kriz durumları savaşlar, yaş gruplarının, değişen alt kültürlerin oranları, intihar olgusuna yasal kurumların bakış açısı, şüpheli ölümlerin rapor edilmesine ilişkin tutumlar, değerler, intihar olgusunu etkilemektedir. İntihar olgusu ile medya ilişkisini ele alan çalışmalarda bir başka eleştiri konusu, araştırmacının temel aldığı soru ya da ilgi odağına ilişkindir. Araştırmacılar yayınlanan haberlerin özendirici potansiyeline mi yoksa telkine açık kişinin patolojisine mi odaklanmaktadır? Öte yandan klinik deneyimleri temel alanlar özdeşim yapan kişinin kişilik yapısının öneminin de gözardı edilmemesi gerektiğini vurgulamaktadır (Motto 1967).

Stack (1993) intiharda medyanın etkisini ele alan önceki çalışmalardan farklı bir metod ile konuya yaklaşmıştır. Stack'a göre kişileri depresif, karamsar duygu duruma iten intihara ilişkin yapısal koşullar var olduğunda kitle iletişim araçları intihar oranlarını arttırabilecek bir güce sahiptir. Yapısal koşullar adı altında ekonomideki dalgalanmaları, krizleri, dini inançları ve aile içi bağların gevşemesini, bütünlüğünün bozulmasını ele almıştır. Medyada yer alan intihar haberleri ile ekonomik koşulların etkileşiminin intihar oranlarına etkisini araştırmıştır. Sonuçta ekonomik koşullardan bağımsız olarak intihar oranlarını etkilediğini saptamıştır. Medya faktörü en az işsizlik faktörü kadar intiharlar üzerinde etkilidir.

Tüm bu metodolojik sorunlara, teorik tartışmalara rağmen kitle iletişim araçlarının toplum üzerindeki etkisi küçümsenmeyecek boyutlardadır. Basının ister yazılı, ister sözlü, ister görüntülü olsun toplumdaki gücü ile ilgili yaygın bir korku vardır. Bu korku çeşitli nedenlerden kaynaklanmaktadır. Bu kaynaklardan biri basında yer alan intihar haberlerinin sıklığı, herkesin yapabileceği, yaptığı, alışıldık ve birçok insan için geçerli bir davranıştır mesajını vermesidir. Öte yandan şiddetli eleştiri, protesto ve engel sonucu bu haberlerin verilmemesi toplumun intihar davranışını doğal kabul edilebilir, söz edilmeye gerek duyulmayan bir davranış olarak algılanmasına yol açabilir (Martin, Kocmarek 1990). Bu tabii ki bizi toplumda yayın organlarının aktif, olumlu rolü olmaz sonucuna götürmemelidir. Haberin verilmiş tarzı da çok önemlidir. Eğer iletişim organları intihar haberlerini romantik ve duygulu vermek yerine objektif ve tarafsız sunarsa toplumdaki olumsuz sonuçlarını dengeleyebilme şansına sahiptir.

Medya toplumda çift yönlü etkiye sahiptir. Olumsuz normlar sergileyebildiği gibi, sağlıklı kişiler arası ortamı oluşturma açısından da bir potansiyele sahiptir. Bir eğitim aracı olarak toplumda intiharı önleme konusunda katkısı yadsınamaz. İntiharla ilgili bir yayının içinde intiharı önleme konusunda bilgilendirme de yapabilir. Ayrıca intiharı önlemede basın yayın organlarının kendi içinde sağladıkları denetimin ve ilgili kuruluşlarla standart, kural ve prensiplerde anlaşmanın önemi büyüktür.

Littman (1981) de Toronto metrosunda bir intihar epidemisinin sonra sağlanan kontrol ile intihar oranlarında bir düşme olduğunu saptamıştır. Basın yayın organları en az altı ay, çok gönüllü olmamakla birlikte, haberlerinde intihar konusuna yer vermemeyi kabul etmişlerdir. Bundan yola çıkarak araştırmacı, intihar epidemisi sırasında basının çok önemli bir görevi olduğunu vurgulamış

ve diğer zamanlarda basın toplumu bilgilendirmesinin bireye ve özelliklerine odaklanmadan haberlerin verilmesinin yararları üzerinde durmuştur. Ayrıca ilgili kurumların sorunu erken farketmesi bir yayılma ve bulaşmayı önleyecektir. Araştırmacıya göre resmi otoritelerin gazete editörleri ile iletişimi ve işbirliğinin önlemede temel alınması gereklidir.

Ruh sağlığı profesyonelleri ve metro işletmesiyle gazeteler arasında başlatılan iletişimin sonucunda Kanada gazeteleri konuya ilişkin politikalarında bir uzlaşmaya varmışlardır. Gazeteler intihar öykülerinin aşağıdaki kriterlere uygun olarak yayınlanması ve basımında anlaşmışlardır.

- 1- Kalabalık bir ortamda gerçekleşmişse,
- 2- Tanınmış, ünlü bir kişiye
- 3- Diğer kişiler olaydan etkilenmişse
- 4- Alışılmadık bir yöntem kullanıldıysa
- 5- Algılanan bir yanlışlığın sembolik bir protestosuysa (Martin Kocmarek 1990).

Viyana'da da basın yayın organları ile benzer bir anlaşmaya gidilmiş ve intihar oranlarında bir düşüş saptanmıştır.

Viyana'da artan intihar oranları sonucunda intiharı önleme, krize müdahale ve ilgili kuruluşların biraraya gelmesiyle, basın yayın organlarıyla işbirliği yapılmıştır. Haberlerin verilmiş tarzını belirleyen yazılı kurallar oluşturulmuş ve prensipte bir anlaşmaya varılmıştır. Aşağıda bu anlaşmanın içerdiği maddelerden örnekler sunulmuştur.

I- İntiharı özendirici haberlerin etkisi aşağıdaki kriterleri kapsadığında büyüyecektir:

- 1- İntihar yöntemlerinin ayrıntılı verilmesi
- 2- İntiharın anlaşılabilirliğini ve inanılmazlığını

vurgulama (Hayatta istediği herşeye sahipti)

3- Romantik motivasyonlar bildirme (ölüm bile onları ayıramadı)

4- Basite indirgeme (Zayıf notları intihar etmesine neden oldu)

II- Haberlerin okuyucunun ilgi ve dikkatini çekmesi aşağıdaki durumlarda daha çok olacaktır.

1- Haberin ilk sayfada yayınlanması

2- Başlıkta intihar kelimesinin kullanılması

3- Kişinin fotoğrafının basılması

4- Kişinin davranışının cesur ve onaylanan tavır olarak bildirilmesi (Böyle bir durumda yapılmalıydı)

III- Etki şu durumlarda azalacaktır

1- Alternatif yardım yolları gösterildiğinde (öyle bir duygulanım içinde nereden yardım alınabilir)

2- İntiharda sonuçlanmayan başedilmiş kriz durumlarına ilişkin bilgi verildiğinde

3- Okuyucu genel olarak intihar davranışı konusunda bilgilendirildiğinde. Birisi intihar düşüncelerinden söz ediyorsa ne yapılmalı konusunda yol gösterici bilgilendirilmelidir (Sonneck ve ark. 1993).

İntiharı önlemede önemli faktörlerden biri intihara iten nedenler ve intihar davranışı konusunda uygun bilgilendirmedir. İntiharı önleme sadece bireyle değil medya ile işbirliği içinde yürütülmelidir. Medyaya bu konuda düşen görev, intihar haberlerini yayınlarken toplumdaki etkilerine ilişkin sorumluluğunu üstlenmesi ve iç denetimlerini sağlamaktır. Buna karşılık profesyonellere düşen görev de medya ile işbirliğini kurmak ve sürdürmek, gerekli kuralların, kriterlerin oluşturulmasında yaratıcılıklarını kullanmaktır.

KAYNAKLAR

Bagdikion B. (1988) Plenary sessions: Suicide and the mass media in R. Yufit (ed.) proceedings of the AAS and IASP congress San Francisco, 466-468.

Barraclough B. Shepherd D, Jennings C (1977) Do newspaper reports of coroners inquests incite people to commit suicide. *British Journal of Psychiatry*, 131: 528-532.

Berman A (1987) Fictional depiction of suicide in television films and imitation effects. *American Journal of Psychiatry*, 145: 982-986.

Biblarz A (1987) Imitation and suicide: A review of recent studies in R. Yufit (ed) Proceedings of the AAS and IASP, congress San Francisco, 451-452.

Biblarz A (1991) Media influence on attitudes toward suicide. *Suicide and Life Threatening Behavior*, 21 (4): 374-384.

Blumenthal S (1973) Suicide and newspapers: A replicated study. *American Journal of Psychiatry*. 130 (4): 468-471.

Kerimoğlu E (1994) Çocuğunuzu medyadaki şiddetten koruyun. *Ankara Üniversitesinden Haberler*, 103-104, 12.

Lester G (1971) *Suicide: The gamble with death*. Prentice Hall Inc. New Jersey.

Litman SK (1981) The role of the press in the control of suicide epidemics in Soubrien J.J Vedrinne (eds.) *Suicide and Depression* Pergamon Press, Paris, 168-170.

Martin D, Koçmarek I (1990) *Suicide and the Media. A handbook for the caregiver on suicide prevention*. Council on Suicide Prevention of Hamilton, District Canada, 4.1-4.5.

Motto J (1967) *Suicide and suggestibility The role of the press*. *American Journal of Psychiatry*. 124 (2): 156-160.

Platt S (1987) Is soap opera damaging to your health. R. Yufit (ed.) proceedings of the AAS and IASP congress San Francisco. 453-455.

Phillips DP (1974) *The influence of suggestion on suicide: Substantive and theoretical implications of the Werther effect*. *American Sociological Review*, 39, 340-454.

Phillips DP (1979) *Suicide motor vehicle fatalities, and the mass media: Evidence toward a theory of suggestion*. *American Journal of Sociology*, 84 (5): 1150-1174.

Phillips DP (1987) *Suicide and the mass media* in R. Yufit (ed) Proceedings of the AAS and IASP Congress, San Francisco.

Resmi Gazete 24.7.1950 tarih 7564 sayı.

Sayı I, Gürakar L, Öztaş A (1989) İntihar Olaylarının 1988 yılı içinde yazılı basına yansması. XXV Ulusal Psikiyatri Kongresi Bilimsel Çalışmaları, Saypa, Ankara.

Sayı I (1994) Toplumsal Krizin Eşiğinde. A.Ü. Haberler, 103-104 (42).

Schmidtke A (1987) Are there differential effects in the imitation of suicide behaviour. R Yufit (ed) proceedings of the AAS and IASP congress, San Francisco, 460-461.

Sonneck G, Etzerdorfer E, Nagel-Kuess S (1993) Imitation effect in suicidal behaviour: Subway suicides in Vienne (1980-1990) K Bohme, R Freytag, H Wedler (eds). *Suicidal Behaviour*, S Roderer Verlag, Rogensburg, 660-662.

Stack S (1993) The media and suicide: A non additive model. 1968-1980. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 23 (1).

Tatai K (1987) Endemic suicides following the suicide of a promising young singer In R. Yufit (ed) proceedings of the AAS and IASP Congress, San Francisco. 456.

Wasserman I (1984) Imitation and suicide: A reexamination of the Werther effect. *American Sociological Review*, 49-427-436.